

УПРОВАДЖЕННЯ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2(44)

УДК 81'246.3:373(477.87.)

DOI:10.24144/2663-6840/2020.2(44).397–402

Шумицька Г. Упровадження багатомовної освіти в навчальних закладах Закарпатської області: особливості планування процесу навчання і виховання; кількість бібліографічних джерел – 5; мова українська.

Анотація. У статті звернено увагу на унікальність мовної ситуації на Закарпатті, зокрема в освітній сфері, зумовлену історичними процесами на цій території, соціальними, демографічними чинниками, ментальними особливостями населення краю тощо. Використання в навчальному процесі, крім державної, мов найбільш численних національних спільнот регіону має тут свої давні традиції, однак за умов чітко вираженого мультилінгвізму й полікультуралізму послідовне й системне застосування багатомовного підходу в освітньому процесі досі не практикувалося.

Упродовж 2015–2020 рр. з ініціативи МОН України тривав всеукраїнський експеримент «Формування багатомовності у дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті», до якого були залучені два десятки закладів загальної середньої та дошкільної освіти трьох прикордонних регіонів України – Закарпаття, Одещини та Буковини; 2017 року до експерименту приєдналися заклади освіти Запорізької області.

Кожен із чотирьох пілотних освітніх закладів Закарпаття (спеціалізована загальноосвітня школа I–III ступенів № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради, Ужгородський заклад дошкільної освіти (загального розвитку) № 42 «Джерельце» Ужгородської міської ради, Виноградівська загальноосвітня школа I–III ступенів № 3 ім. Жигмонда Перені Виноградівської районної ради, Білоцерківська загальноосвітня школа I–III ступенів Рахівської районної ради) мав самостійно визначені мовні цілі й відповідно до них обрані форми упровадження багатомовного навчання. Отже, й планування процесу навчання як система конкретно визначених завдань і скоординованих рішень, спрямованих на досягнення поставленої мети, мало свою специфіку, тезово схарактеризовану в цій статті.

Освітні заклади Закарпаття, зокрема з мовами навчання національних меншин, апробуючи переважно перехідну й адитивну моделі впровадження багатомовної освіти, мають новий досвід використання в навчальному процесі української мови як державної та мов національних меншин, які для багатьох вихованців є рідними.

Ключові слова: державна мова, рідна мова, багатомовна освіта, всеукраїнський експеримент, планування навчального процесу, мовні цілі, моделі двомовної освіти.

Постановка проблеми. Мовна ситуація в Закарпатській області України є унікальною, і це зумовлено значною мірою історичними процесами на цій території, соціальними, демографічними чинниками, ментальними особливостями населення краю тощо. Чимало мешканців Закарпаття можуть активно послуговуватися в побуті, як мінімум, трьома мовами: до прикладу, українською і, залежно від того, хто звертається, російською, угорською, румунською, словацькою тощо. Йдеться передусім про мови найбільш численних національних спільнот, які, відповідно до перепису 2001 року, складають майже п'яту частину населення області. Крім названих, єврейська, ромська, німецька, польська, чеська, білоруська, вірменська, азербайджанська, грецька національні меншини теж мають свої громадські організації, легалізовані Головним управлінням юстиції у Закарпатській області [Белей], що засвідчує їх участь у громадській активності, дуже чутливій до суспільно-політичних трансформацій, часто супроводжуваних, зокрема, різного роду геополітичними спекуляціями.

Тема забезпечення прав національних меншин, яка постійно потребує уваги й делікатності, знову активізувалася після початку російського наступу на Україну. На Закарпатті особливої гостроти

набув її угорський сегмент, особливо після освітніх реформ 2017 року, хоч, як зауважив експерт Закарпатської ОДА О. Петров, що має значний досвід роботи у спецслужбах, на території Закарпаття маємо справу не з угорським сепаратизмом, як це зазвичай транслюють ЗМІ, а з російською агресією [Жогутич]. Мовна ж практика на Закарпатті переважно засвідчує процеси міжетнічного толерування: у повсякденному спілкуванні часто можна стати свідком того, як на підсвідомому рівні співрозмовник намагається відповісти тією мовою, якою до нього звертаються.

Щодо освітньої сфери, то серед навчальних закладів області близько 20 відсотків таких, що використовують як мову навчання чи виховання, крім української, також угорську, румунську, російську, словацьку, чеську, німецьку. Представники молодших поколінь переважно добре знають також англійську, яка хоч і не є мовою повсякденного спілкування, проте часто використовується під час проведення заходів науково-навчального, культурного, соціального характеру. Цікаво, що за умов такого чітко вираженого і давнього в регіоні мультилінгвізму й полікультуралізму послідовне й системне застосування багатомовного підходу в освітньому процесі не практикувалося. Тоді як історичний до-

свід показує, що програми мовного занурення застосовують скрізь, де є актуальними мовні питання: ще у 1965 році занурення у французьку мову практикували в Канаді – в Монреалі (Квебек); у 1987 році відкрилися класи занурення у шведську мову у Фінляндії; в Іспанії, Каталонії, – у каталонську мову, а також баскську на півночі, у Вельсі – у вельську мову тощо. Цікавий досвід мають навчальні заклади Південного Тиролю (Італія), де у початковій школі починають навчатися відразу чотирма мовами (німецькою, італійською, ладинською та англійською як іноземною), а для вступу до Вільного університету в Больцано треба обов'язково знати три мови – італійську, німецьку та англійську [Шумицька]. Практика показує, що методика предметно-мовного інтегрованого навчання CLIL, запропонована європейськими лінгвістами наприкінці ХХ ст., набула поширення у Європі й успішно реалізується у деяких країнах, хоч процес її апробації супроводжується низкою складнощів, пов'язаних передусім з людським ресурсом, законодавчими, матеріальними та фінансовими аспектами тощо.

В Україні перша спроба впровадження багатомовної освіти була зроблена 2009 року, коли МОН України завдяки партнерській допомозі неурядової організації PATRIR (Тренінговий та дослідницький інститут з питань миротворчості Румунії) та фінансовій підтримці Міністерства закордонних справ Фінляндії організувало проєкт «Кримський політичний діалог», у межах якого було проведено низку тренінгів для педагогів, зустрічі з провідними фахівцями зарубіжжя, створено концепцію з розвитку багатомовної освіти в Криму під назвою «Кримська школа», але після анексії Автономної Республіки Крим роботу проєкту було призупинено у квітні 2014 року [План].

2015 року МОН України ініціювало новий проєкт «Формування багатомовності у дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті», залучивши до участі в ньому пілотні школи Закарпаття, Одещини та Буковини; 2017 року до експерименту приєдналися заклади освіти Запорізької області. Тож уже впродовж п'яти років близько сотні педагогів упроваджують елементи переважно двомовного навчання у майже двох десятках закладів загальної середньої та дошкільної освіти України.

Від початку експерименту в ньому беруть участь два заклади освіти Закарпатської області: спеціалізована загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради і Ужгородський заклад дошкільної освіти (загального розвитку) № 42 «Джерельце» Ужгородської міської ради. З 2018 року на правах спостерігачів до нього долучилися Виноградівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 3 імені Жигмонда Перені Виноградівської районної ради (з навчанням угорською мовою) та Білоцерківська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів Рахівської районної ради (з навчанням румунською мовою).

Зрозуміло, що географічне розміщення Закарпатської області, об'єктивні та суб'єктивні чинники

суспільного життя зумовили той факт, що в багатьох закладах освіти контингент учнів є змішаним стосовно його етнонаціонального представництва, а це, своєю чергою, за свідченнями самих педагогів, спонукає їх вдаватися до використання в освітньому процесі кількох мов. Тож досвідчені вчителі часто мають ефективний і цікавий досвід роботи з вивчення другої чи третьої мови, але він переважно має несистемний і несистематизований характер. З огляду на різні фактори (недостатність добре ознайомих із новітніми світовими методиками фахівців-білінгвів, оновленого навчально-методичного забезпечення, неготовність батьків, різні суспільно-політичні чинники) говорити про готовність закладів до системного впровадження багатомовної освіти навряд чи можна було як 2015 року, так, зрештою, й 2018 року. У закладах, що стали учасниками експерименту, за цей час проведено значну просвітницьку, роз'яснювальну роботу серед педагогів, батьків, інших зацікавлених сторін, здійснено комплексну діагностику готовності учасників освітнього процесу до розробки, впровадження та апробування змісту програми багатомовного навчання, створено умови для реалізації творчого потенціалу педагогів, розроблено стратегічні плани розвитку багатомовного навчання в закладах освіти, внесено відповідні зміни до навчальних планів, організовано заходи для розвитку професійної компетентності педагогів тощо. Кожен експериментальний заклад сформував своє бачення впровадження багатомовної освіти – свого роду моделі, про які йдеться у нашій статті під назвою «Експериментальний досвід упровадження багатомовної освіти в Україні (на прикладі Закарпатської області)» [Шумицька 2020], присвяченій огляду проміжкових результатів упровадження двомовного навчання у закладах освіти Закарпаття з різними мовами навчання.

Мета цієї статті – звернути увагу на такий важливий аспект, як планування процесу навчання відповідно до сформульованих навчальними закладами мовних цілей та обраними формами впровадження багатомовного навчання.

Виклад основного матеріалу. Можемо стверджувати, що кожен заклад освіти мав повну самостійність у виборі моделі апробації багатомовного навчання в рамках експерименту, а при плануванні роботи виходив з того, що це має бути система конкретно визначених завдань і скоординованих рішень, спрямованих на досягнення поставленої мети. Так, спеціалізована загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради і Ужгородський заклад дошкільної освіти (загального розвитку) № 42 «Джерельце» Ужгородської міської ради працюють над упровадженням в освітній процес словацької мови як другої, а Виноградівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів №3 ім. Жигмонда Перені Виноградівської районної ради та Білоцерківська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів Рахівської районної ради як заклади з навчанням мовами національних меншин упроваджують перехід на викладання навчальних предметів українською

мовою, підтримуючи при цьому належне вивчення рідної для більшості дітей мови (угорської чи румунської).

Уже п'ятирічний експериментальний досвід дошкільного закладу освіти (загального розвитку) № 42 «Джерельце» показує, що при плануванні роботи з упровадження багатомовного навчання формують таку систему навчальних ситуацій для освоєння мови, яка викликає у дитини допитливість і бажання діяти, а відбір словникового запасу і фрагментів граматики, відповідно до навчальної ситуації, здійснюють з урахуванням вікових і розумових особливостей дітей. Елементи двомовного навчання застосовують тут у трьох вікових групах – старшій (5–6 років), середній (4–5 років), молодшій (3–4 роки).

Серед мовних цілей, які заклад дошкільної освіти поставив перед собою у цих групах: засвоєння дітьми певного лексичного запасу другою мовою; використання вихованцями елементарного рівня другої мови для певних видів діяльності; підвищення мотивації у вивченні мов і виробленні впевненості дитини у своїх здібностях навчатися другою мовою; підготовка вихованців до засвоєння програми другою мовою; підтримка двомовності в окремих вихованців.

Планування щоденної роботи передбачає обов'язкове використання обох мов (української і словацької). При цьому вихователі та помічники вихователів як учасники педагогічної команди розподіляють ролі так, щоб не змішувати мови, але забезпечити їх ефективне використання: один вихователь веде навчальні ситуації першою мовою, інший – другою. Допоміжний персонал теж долучається до роботи з метою допомогти дитині задовольнити свою потребу вільно висловитися; оцінити прогрес дитини в освоєнні мов, зокрема в комунікації з батьками та іншими дітьми; виправити неточності у використанні фактів і мовних конструкцій тощо.

У закладі вважають, що планувати й провадити двомовне навчання краще за принципом: одне заняття або вид діяльності одною мовою, інше – другою. Під час планування заняття, крім навчальної мети, формулюють і мовну: короткотривалу (на кожне заняття) і довготривалу (на рік), яка визна-

чає, чого треба очікувати від дітей певного віку в аспекті розвитку другої мови.

У спеціалізованій загальноосвітній школі I–III ступенів № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради мета двомовного навчання теж послідовно простежується у навчальних планах, плані роботи школи, планах роботи методичних об'єднань і творчої групи.

Якщо на початку експерименту тут визначили за мету досягти академічного білінгвізму (учні мають володіти на однаковому рівні двома мовами – словацькою та українською), то в ході роботи мету довелося дещо відкоригувати: навичками першої (словацької) мови учні мають оволодіти на базовому рівні, а другої (української) – на рівні стандарту.

У цій школі вибрали т. зв. перехідну модель двомовної освіти: на початковому етапі навчання використовується словацька мова, причому працюють там переважно педагоги зі Словаччини, тобто автентичні носії мови, а в старших класах практикують перехід на українську з повним зануренням у мовне середовище, т. зв. імєрсію (від лат. *immergo* – занурювати). Зауважимо, що серед учнів цієї школи значну кількість складають діти з українськомовних сімей, для яких українська є рідною, тож за час навчання у школі вони двічі відбувають мовне занурення: у початковій школі – в другу для багатьох словацьку мову, а в базовій школі (після вивчення всіх предметів словацькою) – в українську. І тільки в експериментальних класах педагоги відшукують той мовний баланс (оптимальну модель упровадження багатомовної освіти), аби досягти реального академічного білінгвізму на етапі завершення шкільної програми.

Результати аналізу мовних здібностей та компетентностей учнів, задіяних в експерименті, лягають в основу планування на наступний навчальний рік. Для досягнення поставленої мети адміністрація закладу коригує навчальний план за рахунок варіативної складової. На кожній паралелі відведено по дві години факультативних занять із словацької мови з метою підтримання того рівня оволодіння другою мовою, якого учні досягли у початковій школі. Навчальні плани відповідають Державним стандартам початкової та базової загальної середньої освіти.

Таблиця 1. Співвідношення словацької й української мов навчання й викладання у спеціалізованій загальноосвітній школі I–III ступенів № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради

	Початкова школа	Основна школа
Словацька мова викладання	Усі предмети	–
Українська мова викладання	–	Усі предмети
Словацька мова як навчальний предмет	4 год.	4 год.
Українська мова як навчальний предмет	4 год.	4 год.
Двомовне викладання (українська+словацька)	=====	Трудове навчання Математика Біологія

Питання двомовного навчання відображається і в річному плані роботи закладу, який демонструє тісну співпрацю вчителів-предметників із учите-

лями словацької мови, переважно автентичними носіями мови. Аналіз навчально-методичних і технологічних ресурсів, необхідних для опанування

другої мови, лягає в основу роботи методичних об'єднань вчителів словесності та природничо-математичного циклу.

Учителі предметів, залучених до експерименту, в календарно-тематичному плануванні формулюють мету, якої необхідно досягти в опануванні другої мови, а також зазначають очікувані результати у вивченні обох мов (словацької та української).

Виноградівська загальноосвітня школа I–III ступенів № 3 імені Жигмонда Перені, яка в експерименті лише другий рік як спостерігач, вибрала для себе таку мету: дати учням можливість практикуватися з другої мови (української) на уроках з інших предметів додатково до уроків мови, розвинути комунікативні навички учнів з другої мови настільки,

щоб вони могли вільно розмірковувати на теми з предмета, який вивчається. У школі вважають, що саме така мета є оптимальною, оскільки 50 % учнів закладу є двомовними і для більшості з них угорська є рідною. Таким чином, школа практикує т. зв. адитивну модель (від лат. *additivus* – додавальний) двомовної освіти: один предмет у базовій школі вибраний для повної імєрсії (інформатика українською), декілька предметів («Основи здоров'я», фізика, біологія, мистецтво) – двома мовами (угорською та українською), інші – угорською, оскільки основний акцент роблять на підтримку рідної мови (угорської). Навчальні плани відповідають Державним стандартам початкової та базової загальної середньої освіти.

Таблиця 2. Співвідношення угорської й української мов у Виноградівській загальноосвітній школі I–III ступенів № 3 імені Жигмонда Перені

	Початкова школа	Основна школа
Угорська мова викладання	Усі предмети	Усі предмети
Українська мова викладання	–	–
Українська мова як навчальний предмет	4 год	4 год
Двомовне викладання (українська+угорська)	=====	Основи здоров'я Фізика Біологія

Для досягнення поставленої мети педагогічні працівники, задіяні в експерименті, на кожен урок, крім навчальної мети, визначають ще і мовну, формулювання якої базується на знаннях учнів з першої мови (угорської). У плані уроку вчителі визначають методи і прийоми, за допомогою яких прагнуть досягти поставлених мовних цілей, перегляд та коригування яких у цьому закладі відбувається на засіданнях творчої групи із впровадження експерименту.

У Білоцерківській загальноосвітній школі I–III ступенів працюють над переходом до викладання окремих предметів двома мовами (румунською та українською). Оскільки для 80 % учнів закладу рід-

ною є румунська мова, а двомовних учнів тут близько 20 %, то мету тут формулюють подібно до попереднього закладу освіти: розвиток комунікативних навичок в учнів з другої мови навчання (української), щоб вони могли вільно розмірковувати на теми в рамках предмета, який вивчається. Виходячи з цього, у закладі за рахунок годин варіативної складової навчальних планів виділяються додаткові години на вивчення української мови як предмета з 5 класу, а також поступово збільшується кількість предметів, що вивчаються двома мовами. Навчальні плани тут теж відповідають Державним стандартам початкової та базової загальної середньої освіти.

Таблиця 3. Співвідношення румунської й української мов у Білоцерківській загальноосвітній школі I–III ступенів Рахівської районної ради.

	Початкова школа	Основна школа
Румунська мова викладання	Усі предмети	Усі предмети
Українська мова викладання	–	–
Українська мова як навчальний предмет	4 год	4 год
Двомовне викладання (українська+румунська)	=====	Захист Вітчизни Математика Хімія Історія

Календарно-тематичне планування педагогічних працівників, задіяних в експерименті, вирізняється тим, що має окрему графу «мовні цілі», а засвоєння необхідної термінології з різних предметів відбувається як під час вивчення предмета, так і на уроках мови. Учителі предметів під час планування уроку добирають методи й прийоми роботи і щодо досягнення мовних цілей.

Наразі школа теж обирає адитивну модель двомовної освіти, щоправда, в дещо в іншому кількісному співвідношенні: частина предметів у базовій і старшій школі тут вивчається румунською мовою (рідною), частина – українською (державною), а тоді відбувається повна імєрсія на українську. Упровадження елементів двомовної освіти в рамках експерименту практикують наразі з таких предметів, як історія, математика, географія, «Захист Вітчизни».

Оскільки всеукраїнський експеримент з упровадження багатомовної освіти в українські заклади освіти перебуває на етапі завершення, то його учасники, серед яких науковці, дослідчені методисти, представники МОНУ, Національної академії педагогічних наук України, за підтримки офісу Верховного комісара ОБСЄ з питань національних меншин приступили до узагальнення результатів експерименту та укладання посібника з питань багатомовної освіти, структурою якого передбачено опис процесу становлення та розвитку багатомовного навчання у регіонах України; планування процесу багатомовної освіти та управління ним; опис моделей освітніх програм, стратегій,

методів, прийомів роботи, а також дослідження ефективності реалізації моделей освітніх програм з багатомовного навчання.

Таким чином, активно вивчаючи й залучаючи європейський, та й світовий досвід, українські освітяни впроваджують елементи багатомовної освіти у шкільний навчальний процес. Апробуючи переважно перехідну та адитивну моделі, заклади освіти, зокрема з мовами навчання національних меншин, покращують рівень викладання української мови як державної й зберігають вивчення предметів рідною, а це засвідчує конкретні поступальні кроки на шляху оптимізації мовної ситуації в освітній галузі України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. Національні меншини Закарпаття: більшому – більше, меншому – менше. URL: <http://uchoose.info/natsionalni-menshyny-zakarpattya-bilshomu-bilshe-menshomu-menshe>.
2. Когутич Т. Олексій Петров, голова закарпатської ОДА: «Найближчим часом перестрілок у Мукачеві можна не чекати». *Закарпаття онлайн*. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/202513-Oleksii-Petrov-holova-Zakarpatskoi-ODA-Naiblyzhchym-chasom-perestrilok-u-Mukachevi-mozhna-ne-chekaty>.
3. План проведення пілотного Проекту за темою «Формування багатомовності дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті» на базі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів Закарпатської, Одеської та Чернівецької областей. URL: <https://patrir.ro/wp-content/uploads/2019/04/Multilingual-education-in-Ukraine-Plan-provedennia-pilotnoho-Proektu-za-temoiu.pdf>.
4. Шумицька Г. В. Грамотна мовна політика = добробут і порозуміння в поліетнічному краї. *Сайт Галини Шумицької*. URL: <https://shumytska.ukr.ceo/gramotna-movna-polityka-dobrobut-i-porozuminnya-v-polietnichnomu-kraii>.
5. Шумицька Г. В. Експериментальний досвід упровадження багатомовної освіти в Україні (на прикладі Закарпатської області). *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*. 2020. № 11 (1). С. 15–22. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/issue/view/574>.

REFERENCES

1. Belei L. Natsionalni menshyny Zakarpattia: bilshomu – bilshe, menshomu – menshe [National minorities of the Transcarpathia: more and more, less and less]. URL: <http://uchoose.info/natsionalni-menshyny-zakarpattya-bilshomu-bilshe-menshomu-menshe> [in Ukrainian].
2. Kohutyts T. Oleksii Petrov, holova zakarpatskoi ODA: «Naiblyzhchym chasom perestrilok u Mukachevi mozhna ne chekaty» [Oleksiy Petrov, Head of the Transcarpathian Regional State Administration: «Shooting in Mukachevo can not be expected in the near future»]. *Zakarpattia online*. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/202513-Oleksii-Petrov-holova-Zakarpatskoi-ODA-Naiblyzhchym-chasom-perestrilok-u-Mukachevi-mozhna-ne-chekaty> [in Ukrainian].
3. Plan provedennia pilotnoho Proektu za temoiu «Formuvannia bahatomovnosti ditei ta uchniv: prohresyvni yevropeyski idei v ukrainskomu konteksti» na bazi doshkilnykh ta zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv Zakarpatskoi, Odeskoi ta Chernivetskoi oblasti [Plan of the pilot project on the topic «Formation of multilingualism of children and students: progressive European ideas in the Ukrainian context» on the basis of preschool and secondary schools of the Transcarpathia, Odessa and Chernivtsi regions]. URL: <https://patrir.ro/wp-content/uploads/2019/04/Multilingual-education-in-Ukraine-Plan-provedennia-pilotnoho-Proektu-za-temoiu.pdf> [in Ukrainian].
4. Shumytska H. V. Hramotna movna polityka = dobrobut i porozuminnia v polietnichnomu kraii [Competent language policy = prosperity and understanding in a polyethnic region]. *Sait Halyny Shumytskoi*. URL: <https://shumytska.ukr.ceo/gramotna-movna-polityka-dobrobut-i-porozuminnya-v-polietnichnomu-kraii> [in Ukrainian].
5. Shumytska H. V. (2020) Eksperymentalnyi dosvid uprovadzhennia bahatomovnoi osvity v Ukraini (na prykladi Zakarpatskoi oblasti) [Experimental experience of introducing multilingual education in Ukraine (on the example of Transcarpathian region)]. *Naukovyi zhurnal «Mizhnarodnyi filolohichnyi chasopys»*. № 11 (1). С. 15–22. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/issue/view/574> [in Ukrainian].

INTRODUCTION OF MULTILINGUAL EDUCATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE TRANSCARPATHIAN REGION: PLANNING FEATURES OF THE PROCESS OF TEACHING AND EDUCATION

Abstract. The paper pays attention to the uniqueness of the language situation in the Transcarpathia in educational sphere in particular, being preconditioned by the historical processes in this area, social, demographic factors, mental characteristics of the population of the region and etc. The usage of the language of the most numerous national communities in the region in

the educational process has its deep traditions, but under the condition of clear multilingualism and multiculturalism, consistent and systematic application of a multilingual approach in the educational process has not been practiced yet.

Within the period from 2015 to 2020, under the initiative of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the all-Ukrainian experiment “Formation of multilingualism in children and students: progressive European ideas in the Ukrainian context” which involved two dozen institutions of general secondary and preschool education in three border regions of Ukraine: Transcarpathia, Odessa and Bukovina took place. Bukovina. In 2017, educational establishments of Zaporizhia region joined the experiment.

Each of the four pilot educational institutions of the Transcarpathian region (specialized secondary school of I–III degrees № 4 with advanced curriculum in Slovak (Uzhhorod City Council), “Dzhereltse”, Uzhhorod institution of preschool education (general development) № 42 (Uzhhorod City Council), Vynohradiv comprehensive school of I–III degrees № 3 named after Zh.Pereni (Vynohradiv District Council), Bila Tserkva secondary school of I–III degrees (Rakhiv District Council) had independently defined language goals and accordingly selected the forms of multilingual education.

Thus, the planning of the learning process as a system of specifically defined tasks and coordinated decisions aimed at achieving this goal, possesses its own specifics, and is briefly described in this paper.

Testing mainly transitional and additive models of multilingual education, educational institutions in the Transcarpathia, in particular with the languages of instruction of national minorities, have new experience in using the Ukrainian language as a state language and languages of national minorities, which are native to many students.

Keywords: state language, native language, languages of national minorities, multilingual education, all-Ukrainian experiment, educational process planning, language goals, models of bilingual education.

© Шумицька Г., 2020 р.

Галина Шумицька – кандидат філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; <https://orcid.org/0000-0001-7806-2963>

Halyna Shumytska – Candidate of Philology, Associate Professor, Dean of the Faculty of Philology, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0001-7806-2963>